

Ксенія Смирнова

докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри порівняльного і європейського права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2768-7642>
Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/D-9269-2019>
ksenya.smyrnova@gmail.com

DOI: 10.33498/opus-2019-1-153

УДК 341.11

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ФЕНОМЕН ПРЕДСТАВНИЦТВА В МІЖДЕРЖАВНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАННЯХ: ЕВОЛЮЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

АНОТАЦІЯ. Європейський парламентаризм слід розуміти як механізми взаємодії національного парламентаризму з міждержавними механізмами народного представництва, які представлені на європейському континенті створенням Міжпарламентської Асамблеї Ради Європи та Європейського Парламенту (Європарламент) у рамках Європейського Союзу (ЄС). У діяльності цих органів уособлюються національні конституційні принципи держави, принципи дотримання демократії, верховенства права та захисту прав людини на міжнародному рівні. Встановлено, що парламенти більшості європейських держав вдаються до постійної взаємодії, яка згодом зумовлює створення потужних міжнародних організацій. Міжпарламентські органи є унікальними форумами міжнародної співпраці й саме вони являють собою сучасний європейський парламентаризм. Для порівняння європейських міждержавних моделей парламентів були виділені головні критерії, якими є основні характеристики парламентів, зокрема: організація та структура парламентів; законодавчі функції парламенту; фінансові повноваження парламенту; механізми парламентського контролю; повноваження парламенту в зовнішній політиці. Доведено, що однопалатні національні парламенти, які є традиційними для багатьох європейських країн, стали основною моделлю для міждержавних парламентів. За своєю суттю структура міжнародних парламентських установ та організація заповнені з класичного національного парламенту. Натомість за іншими критеріями можна спостерігати значну відмінність від національних парламентів.

Мета статті – визначення парадигми сучасного розвитку та еволюції європейського парламентаризму.

Визначено, що відповідно до законодавчих функцій класичного парламенту міждержавні парламенти є значно обмеженими в своїх повноваженнях, а щодо законотворчих – міждержавні представницькі форми значно відрізняються від національних парламентів, і тільки Європарламент нині має досить широке, але, звичайно, обмежене коло повноважень щодо ухвалення обов'язкових до

© Ксенія Смирнова, 2019

Ксенія Смирнова

виконання рішень. Доведено, що запозичуючи з класичних національних парламентів принципи діяльності, міждержавні представницькі органи не акумулюють у собі в чистому вигляді всі повноваження. Вони стають радше форумом для поширення принципів демократії, верховенства права та недискримінації, використовуючи політичні важелі. Серед усіх парламентських установ в європейських організаціях лише Європарламент у ЄС у взаємодії з національними парламентами відіграють вирішальну роль у виробленні та лобіюванні процесів європейської інтеграції.

Однією з найбільш помітних тенденцій розвитку європейського парламентаризму є процеси зростання ролі національних парламентів у просуваннях та ефективному поглибленні процесів європейської інтеграції у взаємодії з Європарламентом. На сучасному етапі розвитку та еволюції європейського парламентаризму він здатен робити істотний внесок у розповсюдження та розвиток демократії в усьому світі з урахуванням національних особливостей та історичного досвіду.

Ключові слова: парламентаризм; Рада Європи; Європейський Союз; Європейський Парламент; Парламентська Асамблея Ради Європи.

Парламентаризм є результатом багатовікового розвитку суспільних відносин, передусім у країнах Західної Європи. Процеси зародження та розвитку демократії пов'язують із розвитком діяльності парламентів як єдиних представницьких органів народовладдя. При цьому в сучасній юридичній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття "парламентаризм". Крім того, можна прослідкувати навіть відсутність досліджень щодо співвідношення між формою правління та парламентаризмом, а іноді й те, що ці поняття навіть змішуються. Парламентаризм не зводиться виключно до наявності вищого представницького органу народу, а уособлюється обов'язково з активно діючим парламентом у системі конституційного правління.

При цьому парламент і парламентаризм хоча й є поняттями взаємопов'язаними, але не тотожними. Без парламенту немає парламентаризму, який, зі свого боку, заснований на сильному повновладному парламенті, який наділений потужними політико-правовими механізмами. Серед таких слід виділити: високий рівень надійності й прозорості виборів, самостійність і незалежність у системі розподілу влад, конституційно закріплені дієві механізми в процесі законотворчості тощо. Водночас парламентаризм є найвищою якістю парламенту. Парламентаризм є організаційною формою зовнішнього виразу народного суверенітету й одночасно інструментом політико-правового обмеження апарату державної влади¹.

www.pravoua.com.ua

¹ Е Гуляева, 'Парламентаризм как политико-правовая категория: проблемы понимания и этапы становления' (2006) 13 Вестник ЮУрГУ. Серия "Право" 61-3.

Мета дослідження – визначення парадигми сучасного розвитку та еволюції європейського парламентаризму.

Процеси зародження та розвитку демократії пов'язують передусім із розвитком діяльності парламентів як єдиних представницьких органів народовладдя. Парламенти починають відігравати роль центру в суспільному житті, їх зрілість стає показником демократичності суспільства. Відомі вчені – Г. Кельзен та М. Оріу у своїх працях аналізують сутність парламенту та відводять йому одну з найважливіших функцій у державі, визначають як єдиний верховний законодавчий орган, однак наголошують, що парламенти, незважаючи на їхню значну роль, не в змозі одноосібно регулювати суспільні відносини без ефективної співпраці з іншими гілками влади. На думку М. Оріу, 'парламенти повинні зосереджуватися на великих проблемах, що мають основне значення, та на формуванні державного порядку, обов'язкового для всіх інститутів'².

На сучасному етапі ідеї та принципи парламентаризму дедалі більше поширюються на міждержавні утворення та міжнародні організації як виклик необхідності більш тісного міждержавного співробітництва та правотворення. Це явище є наслідком існування загальноєвропейських проблем, які змушують європейську спільноту вдаватися до постійної взаємодії через відповідні парламентські й міжпарламентські механізми міжнародних міждержавних організацій європейського регіону.

Саме тому парламентаризм переростає із суто національної конституційної доктрини до надзвичайних особливостей міжнародного співробітництва.

Закінчення Другої світової війни надає концепції парламентаризму міжнародного значення, який до того застосовувався переважно лише як характеристика внутрішньодержавного політико-правового принципу діяльності державного апарату.

Парламенти більшості європейських держав вдаються до постійної взаємодії, яка згодом зумовлює створення потужних міжнародних організацій. У 1889 р. був створений Міжпарламентський Союз як перший форум на постійній основі з метою проведення політичних багатосторонніх переговорів³.

Саме у другій половині ХХ ст. в Європі з'являються перші міжнародні організації, у структурі яких були передбачені органи міжпарламентсь-

² Цитата за: В Нерсесянц, *История политических и правовых учений: учебник для ВУЗов* (Норма 2004) 754.

³ Міжпарламентський Союз, який первісно не мав міжнародно-правового закріплення, і слугував лише платформою для проведення форумів, сьогодні функціонує як міжнародна організація, статут якої прийнятий у 1976 р., переглядався з метою внесення змін у 1983, 2003 та 2013 рр. Нині налічує 164 члени та 10 асоційованих членів. Однак він не є об'єктом дослідження у цій статті з огляду на те, що не є суто європейською організацією.

кого співробітництва, зокрема: Західноєвропейський союз (далі – ЗЄС)⁴, Європейський Союз (далі – ЄС), Рада Європи, Організація з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ) та ін. У структурі цих міжнародних організацій потужне місце займають парламенти (Європейський Парламент (далі – Європарламент), Парламентська Асамблея Ради Європи, Парламентська Асамблея ОБСЄ), які значною мірою відрізняються від їх національних аналогів, однак водночас переймають від національних парламентів основні риси та властивості. Національні парламенти відігравали значну роль при заснуванні парламентів у межах міждержавних європейських організацій, а згодом вже потужні міждержавні парламенти впливають на функціонування національних парламентів, взаємодіючи та взаємовпливаючи один на одного. Прослідкуємо за цим процесом еволюційно.

Для проведення порівняння національних парламентів із заснованими міждержавними парламентами слід виділити основні критерії, якими є такі головні характеристики парламентів: організація та структура парламентів; законодавчі функції парламенту; фінансові повноваження парламенту; механізми парламентського контролю; повноваження парламенту у зовнішній політиці.

Відповідно до організації та структури парламентів, яка відрізняється від форми держави згідно з конституційними традиціями та політичним устроєм, парламенти країн Європи не є однорідними, на відміну від європейських міждержавних парламентів. Так, бікамералізм притаманний як федеративним державам (зокрема, Швейцарії, Німеччині, Австрії), так і унітарним державам (Велика Британія, Ірландія, Іспанія, Італія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Швеція, Хорватія). Натомість однопалатні національні парламенти, які є традиційними для багатьох європейських країн (Люксембург, Монако, Болгарія, Польща, Угорщина, Румунія, Чехія, Словаччина, Данія тощо), стали основною моделлю для міждержавних парламентів. Тому засновані в 1949 р. Консультативна Асамблея Ради Європи (а з 1974 р. – Парламентська Асамблея), у 1951 р. – Асамблея Європейського Об'єднання вугілля та сталі та в 1957 р. – Асамблея Європейського Економічного Співтовариства, а згодом у 1962 р. перетворення їх у Європарламент, і тільки в 1991 р. створення Парламентської Асамблеї ОБСЄ за своєю структурою є однаковими – однопалатними парламентами. При цьому навіть і не обговорювалося питання щодо

⁴ ЗЄС, що був створений на основі Паризьких договорів 1954 р., був ліквідований у 2011 р. У 1996 р. ЗЄС був оголошений частиною ЄС, якому було передано повноваження у сфері оборони, однак вже 2000 р. Рада ЄС прийняла рішення про поступове реформування цієї організації та передачі повноважень до відповідних структур ЄС. У березні 2011 р. голова Міжпарламентської асамблеї ЗЄС Р. Уолтер офіційно заявив про розпуск організації шляхом визначення недійсними договорів, що були укладені у межах цього Союзу.

можливого бікамералізму цих парламентів з огляду на міждержавний характер і функціонування національних парламентів. При цьому національні парламенти направляють у міждержавний парламент своїх представників, як, наприклад, це продемонстровано в Парламентській Асамблеї Ради Європи, яка складається з представників, які обираються або призначаються національними парламентами держав-членів згідно зі встановленою ними процедурою⁵. При цьому делегати Парламентської Асамблеї, будучи національними парламентарями, представляють не власне держави, а виборців, і тому при голосуванні вони дотримуються принципу захисту інтересів своїх виборців.

Отже, прослідуюмо за особливостями міждержавних парламентів і виділимо окремі запозичені риси з моделей національних парламентів. Європарламент має свою особливість відповідно до його формування, однак схожий за структурою з національним парламентом. У роботі Парламентської Асамблеї передбачені форми залучення представників не держав – членів Ради Європи, зокрема спостерігачів, а у 1989 р. був запроваджений статус “спеціально запрошеного гостя” (статус без права голосу), щодо яких прийняте окреме рішення Бюро Асамблеї. При цьому таких процедур не передбачено в діяльності Європарламенту. Так, найважливіша особливість полягає у тому, що Європарламент діє незалежно від держав-членів, хоча його депутати можуть бути членами національних органів законодавчої влади⁶. До його складу входять представники громадян, які обираються прямим, вільним і таємним голосуванням (ст. 14 Договору про Європейський Союз – ДЄС⁷). При цьому члени Європарламенту обираються відповідно до національного законодавства держав-членів.

Ще однією властивістю міждержавних парламентів, що схожа з властивістю національних парламентів, є об’єднання делегатів/депутатів у політичні групи/політичні партії та фракції. Так, за аналогією з національною політичною системою члени Парламентської Асамблеї мають право об’єднуватися у політичні групи. За процедурою для формування відповідної політичної групи необхідне рішення щонайменше 20 членів Асамблеї, що представляють мінімум шість національних делегацій. Європарламент також передбачає можливість формування політичних партій та фракцій на загальноєвропейському рівні. Для формування політичної групи необхідне рішення мінімум 25 євродепутатів, які представляють мінімум ¼ держав – членів ЄС. Як це передбачено у п. 4

⁵ А Федорова та Т Шинкаренко, *Політико-правові аспекти діяльності Ради Європи: навчальний посібник* (Фенікс 2007) 51.

⁶ *Європейське право: право Європейського Союзу: підручник* (Муравйов В заг ред, Ін Юре 2015).

⁷ *Зібрання актів європейського права. Вип. 1: Європейський Союз* (Смирнова К упоряд, Муравйов В заг ред, Ред журн “Право України” 2013).

ст. 10 ДЄС, це є необхідною передумовою для формування європейської політичної свідомості і вираження політичної волі громадян ЄС.

Отже, можна констатувати, що міждержавні парламенти запозичили з національних парламентів свою структуру, яка представлена монокамералізмом, та організацією, яка складається з політичних партій/груп. Також у внутрішній структурі спостерігається схожість. Так, зокрема, Парламентська Асамблея складається із Президента Асамблеї, віце-президентів, Бюро Асамблеї та її комітетів. Так само Європарламент складається з Президента Європарламенту, 14 віце-президентів, Бюро та 17 постійних комітетів. За своєю суттю ця структура та організація повністю запозичена з класичного парламенту. Натомість за іншими критеріями можна спостерігати значну відмінність від національних парламентів.

Відповідно до законодавчих функцій класичного парламенту міждержавні парламенти є значно обмеженими в своїх повноваженнях. З упевненістю можна констатувати, що амбітні назви цих органів не відповідають класичним органам законодавчої гілки влади.

У теорії конституційного права (незалежно від особливостей національних парламентів) основними їхніми повноваженнями є видання законів (конституційних, органічних або звичайних законів) у чітко передбачених сферах суспільного життя. Така їхня функція може бути обмежена на національному рівні тільки у чітко передбачених випадках. Узагальнюючи, їх можна представити таким чином: обмеження у відповідній сфері законодавства (як-то, наприклад, у випадках, якщо конституція передбачає чітке коло питань, які регулюються виключно законами); обмеження, пов'язані з тим, що в деяких випадках є необхідність виразу загальнонародного рішення в процесі законотворчості (наприклад, питання, винесені на референдум); обмеження при "надзвичайному стані" (наприклад, у Франції парламент втрачає законодавчу владу у випадках надзвичайного стану, при чому приблизно аналогічні обмеження застосовуються в Австрії та Ісландії). Таким чином, продемонстрована можливість обмеження ролі парламенту у своїй функції законотворчості. Однак навіть такі обмеження не є типовими для міждержавних парламентів.

Досить яскраво відсутність законотворчих функцій проявляється у діяльності Парламентської Асамблеї Ради Європи, функції якої залишилися незмінними з часів Консультативної Асамблеї. Парламентська Асамблея є дорадчим органом Ради Європи (ст. 22 Статуту Ради Європи⁸).

⁸ Зібрання актів європейського права. Вип. 1-2: Рада Європи (Федорова А упоряд, Буткевич В заг ред, Ред журн "Право України" 2012).

Звідси випливає, що парламентський орган у Раді Європи служить платформою для політичних дебатів і поширення принципів парламентаризму на засадах рекомендаційності.

Функції ж Європарламенту значно ширші порівняно з Парламентською Асамблеєю, і він бере участь у нормотворчому процесі, здійсненні політичного контролю за діяльністю інститутів ЄС, фінансуванні його діяльності, крім того, він є і залишається форумом для проведення демократичних дебатів. У Європарламенті відсутній інститут делегування своїх повноважень, на відміну від класичних парламентів (як, наприклад, це досить розповсюджено у Великій Британії, Фінляндії, Франції та навіть у Швейцарії, але за винятком того, що це відбувається за відсутності відповідних норм у конституції).

Слід відзначити, що законодавчі функції Європарламенту значно розширюються у процесі еволюції розвитку самого інтеграційного об'єднання. Стаття 294 Договору про функціонування ЄС (далі – ДФЄС) передбачає процедуру за активної і вирішальної ролі Європарламенту у прийнятті рішень у тандемі з Радою ЄС та Комісією ЄС, сфера застосування якої значно розширилася відповідно до Лісабонських договорів. При цьому також передбачена спеціальна законодавча процедура, яка полягає у прийнятті рішень Європарламентом за участю Ради ЄС (чи, навпаки Радою ЄС, за участю Європарламенту). І лише у деяких сферах, які належать до виключної компетенції ЄС, передбачена лише консультативна участь Європарламенту (зокрема, у сфері конкуренції та встановленні правил недопущення зловживання домінуючим становищем на ринку відповідно до ст. 103 ДФЄС). Тільки у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС Європарламент повністю позбавлений своїх повноважень (ст. 31 ДЄС).

Таким чином, відповідно до законотвірчих функцій можна стверджувати, що міждержавні представницькі форми значно відрізняються від національних парламентів, і тільки Європарламент сьогодні володіє досить широким, але, звичайно, обмеженим колом повноважень щодо ухвалення обов'язкових до виконання рішень. З огляду на історичне еволюційне поступове розширення функцій Європарламенту можна стверджувати, що поки що він не став повноцінним парламентом, незважаючи на свої широкі, однак обмежені законодавчі функції.

Наступним критерієм, який взятий нами для порівняння, є *фінансові повноваження* парламенту. Дійсно, особливою парламентською прерогативою є вирішення фінансових питань, зокрема розгляд і прийняття проекту бюджету. При цьому відомий конституціоналіст М. Амеллер наголошує, що історично саме боротьба за здійснення повноважень у сфері

фінансів були тим ядром, на основі якого формувалися національні парламенти. Він наголошує, що первісно парламент отримав бюджетні повноваження і тільки згодом почав розширювати свої повноваження у сфері нормотворчості⁹. За своєю суттю юридичний зміст та юридичну силу фінансовому плану держави (із видатками та доходами) надає саме парламент. У цьому аспекті в міждержавних представницьких органах тільки Європарламент має широкі повноваження. Так, у ст. 311 ДФЄС передбачено, що Рада ЄС може здійснити заходи щодо реалізації власних ресурсів тільки після згоди Європарламенту. Міжпарламентська Асамблея Ради Європи позбавлена будь-яких функцій у фінансовій сфері, які належать до компетенції Комітету Міністрів Ради Європи.

У сфері механізмів *парламентського контролю* національний конституціоналізм використовує різні методи: інститут інтерпеляції; проведення розслідувань; інститут омбудсманів; інші методи контролю над виконавчою гілкою влади з метою недопущення дискримінації та встановлення механізмів стримувань і противаг. Так, інститут інтерпеляції як один із найстаріших методів парламентського контролю відомий багатьом європейським парламентам¹⁰. У міждержавній практиці Європарламент наділений повноваженнями щодо застосування інституту інтерпеляції, що передбачено у ст. 230 ДФЄС. При цьому важливо відзначити, що Європарламенту також належать функції щодо винесення вотуму недовіри Комісії (ст. 234 ДФЄС). Крім того, серед контрольних функцій Європарламенту слід виділити повноваження щодо призначення Європейського омбудсмана, який слідкує за дотриманням прав громадян ЄС та осіб, які проживають на його території. Можна зробити висновок про запозичення контрольних механізмів Європарламенту з національних парламентів. Натомість Міжпарламентська Асамблея Ради Європи, яка за своєю структурою нагадує національний парламент, має досить обмежені повноваження, а в сфері контролю вони зводяться нанівець.

У сфері *повноважень парламенту у зовнішній політиці* саме європейські міждержавні представницькі органи мають більш чітко та широко визначене коло повноважень. На відміну від національних парламентів, де проявляються досить рамкові повноваження (визначення орієнтирів та стратегії розвитку зовнішньої політики), у міжнародних організаціях саме такі функції виходять на перший план. У міждержавних парламентських органах вони видозмінені та удосконалені порівняно з національними парламентами. Так само як і національні парламенти можуть лише

⁹ М Амеллер, *Парламенты. Сравнительное исследование структуры и деятельности представительных учреждений 55 стран мира* (Луковников З пер с англ, Прогресс 1967) 368.

¹⁰ У Франції виник ще в 1830 р., у Німеччині відома процедура “великого запиту” тощо; єдиний виняток – Велика Британія, де в “чистому” вигляді цього інституту немає, однак застосовуються інші аналоги.

спрямувати виконавчу владу у веденні переговорів щодо укладання міжнародного договору, парламентські органи міжнародних організацій також не можуть їх вести самостійно. Єдиний виняток полягає у тому, що Європарламент надає згоду на ведення переговорів про прийняття держав до ЄС або про вихід із нього (статті 49, 50 ДЄС). Хоча, звичайно, повноваження Європарламенту в сфері зовнішньої політики є досить впливовими, зокрема, у чітко визначених випадках для укладання міжнародного договору (угод про асоціацію) необхідна його згода. Крім того, для набрання чинності договору необхідна його ратифікація не тільки державами – членами ЄС, а й Європарламентом. Міжпарламентська Асамблея Ради Європи також має широкий спектр повноважень у сфері зовнішніх відносин, однак останні зводяться до налагодження міжпарламентського діалогу з іншими міждержавними парламентськими органами та організаціями. З 1989 р. Асамблея також бере участь у вирішенні кризових ситуацій.

На основі порівняльного дослідження варто дійти висновку, що запозичуючи з класичних національних парламентів принципи діяльності, міждержавні представницькі органи не акумулюють у собі в “чистому” вигляді все коло повноважень. Насамкінець, вони стають радше форумом для поширення принципів демократії, верховенства права та недискримінації, використовуючи політичні важелі. Серед усіх парламентських установ в європейських організаціях лише Європарламент у межах ЄС у взаємодії з національними парламентами відіграє вирішальну роль у виробленні та лобіюванні процесів європейської інтеграції.

З огляду на це слід погодитися з висловлюванням В. ден Берга, який відзначив, що в загальноєвропейській конституційній системі варто прирівняти роль Європарламенту до тієї ролі, яку виконують національні парламенти в державах-членах¹¹. Продовжуючи цю ідею, необхідно відзначити, що нині простежуються процеси зростання ролі національних парламентів у просуванні та ефективному поглибленні процесів європейської інтеграції у взаємодії з Європарламентом. Лісабонські договори посилили роль взаємодії Європарламенту як міждержавного представницького органу та національних парламентів держав-членів. Так, зокрема, ст. 12 ДЄС чітко вказує на те, що національні парламенти активно сприяють функціонуванню ЄС, у розпорядженні якого такі основні форми взаємодії: отримання інформації від інститутів ЄС, контроль за дотриманням принципу субсидіарності.

¹¹ Van den Berg, ‘European Parliament and National Parliament: Are they Comparable?’ in *Fifty years European Parliament Experience and Perspectives* (Greek Foundation Parliament 2009).

Ксенія Смирнова

Задля виконання цих положень Протоколом № 1 про роль національних парламентів у ЄС, доданим до установчих договорів, передбачений механізм передання до національних парламентів проєктів законодавчих актів, які, зі свого боку, передані до Європарламенту. При цьому такі проєкти законодавчих актів передаються від суб'єкта ініціювання законотворчого процесу – Комісії – одночасно до національних парламентів та Європарламенту. Також національні парламенти мають право надсилати вмотивовані висновки щодо відповідності проєкту законодавчого акта принципу субсидіарності (ст. 3 Протоколу № 1).

Висновки. Сьогодні Європейський парламентаризм можна розглядати у вузькому та широкому значеннях. У вузькому значенні він уособлює багатовікову конституційну традицію формування та функціонування дієвих та ефективних національних парламентів зі збереження принципів стримування і противаг, забезпечення верховенства права, демократії та недискримінації, використовуючи як правові, так і політичні важелі впливу. У широкому значенні його слід розуміти як механізми взаємодії національного парламентаризму з міждержавними механізмами народного представництва, які представлені на європейському континенті створенням Міжпарламентської Асамблеї Ради Європи та Європейського Парламенту в межах ЄС. У діяльності цих органів уособлюються національні конституційні принципи держави, принципи дотримання демократії, верховенства права та захисту прав людини на міжнародному рівні. У зв'язку з цим слід констатувати, що на сучасному етапі розвитку та еволюції європейського парламентаризму він здатен зробити вагомий внесок у розповсюдження та розвиток демократії в усьому світі з урахуванням національних особливостей та історичного досвіду.

Особливо слід наголосити на значенні Міжпарламентської Асамблеї Ради Європи як першого загальноєвропейського парламентського інституту та її внескові у зміцнення ролі парламентів при вирішенні актуальних суспільних проблем, розвитку демократичних інститутів і захисту фундаментальних прав та свобод людини відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Діяльність Європарламенту як найбільш наближеної моделі національного парламентаризму спрямована на підтримання миру, європейських цінностей і добробуту європейських народів, збереження солідарності при виробленні та розбудові економічних інтеграційних процесів.

Незважаючи на те, що зазначені міжнародні організації різняться між собою за кількістю учасників, метою створення, цілями, які вони покликані досягти, всіх їх об'єднує наявність у їхній структурі органів міжпар-

ламентської взаємодії. Міжпарламентські органи є унікальними форумами міжнародної співпраці й саме вони являють собою уособлення сучасного європейського парламентаризму. Вони дають змогу на міжнародному рівні ефективно вирішувати нагальні проблеми з урахуванням інтересів держав-учасниць.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Fedorova A ta Shynkarenko T, *Polityko-pravovi aspekty diialnosti Rady Yevropy: mavchalnyi posibnyk [Political and Legal Aspects of the Council of Europe: Study Guide]* (Feniks 2007) (in Ukrainian).
2. Nersesjanc V, *Istorija politicheskikh i pravovyh uchenij: uchebnik dlja VUZov [History of Political and Legal Doctrines: Textbook for Universities]* (Norma 2004) (in Russian).

Edited and translated books

3. Van den Berg, 'European Parliament and National Parliament: Are they Comparable?' in *Fifty years European Parliament Experience and Perspectives* (Greek Foundation Parliament 2009) (in English).
4. Ameller M, *Parlamenty. Sravnitel'noe issledovanie struktury i dejatel'nosti predstavitel'nyh uchrezhdenij 55 stran mira [Parliaments. A Comparative Study of the Structure and Operation of Representative Institutions in 55 Countries]* (Lukovnikov Z per s angl, Progress 1967) (in Russian).
5. *Yevropeiske pravo: pravo Yevropeiskoho Soiuzu: pidruchnyk [European Law: Law of the European Union: Textbook: in Three Books]* (Muraviov V zah red, In Yure 2015) (in Ukrainian).
6. *Zibrannia aktiv yevropeiskoho prava. Vyp. 1: Yevropeyskyi Soiuz [Collected Acts of European Law. Issue 1: European Union]* (Smyrnova K uporiad, Muraviov V zah red, Red zhurn "Pravo Ukrainy" 2013) (in Ukrainian).
7. *Zibrannia aktiv yevropeiskoho prava. Vyp. 1-2: Rada Yevropy [Collected Acts of European Law. Issues 1-2: Council of Europe]* (Fedorova A uporiad, Butkevych V zah red, Red zhurn "Pravo Ukrainy" 2012) (in Ukrainian).

Journal articles

8. Guljaeva E, 'Parlamentarizm kak politiko-pravovaja kategorija: problemy ponimaniya i jetapy stanovlenija' ['Parliamentarism as a Political and Legal Category: Issues of Understanding and Stages of Maturing'] (2006) 13 Vestnik JuUrGU. Serija "Pravo" 61-3 (in Russian).

EUROPEAN PARLIAMENTARISM
AS A PHENOMENON OF REPRESENTATION
IN THE INTERSTATE INTEGRATION ASSOCIATIONS:
EVOLUTION OF ESTABLISHMENT AND CURRENT TRENDS

ABSTRACT. European parliamentarism should be understood as the mechanisms of interaction between national parliamentarism and interstate mechanisms of people's representation, which are represented on the European continent by the establishment of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe and the European Parliament (Europarliament) within the European Union (EU) framework. The operation of these bodies embodies the State's national constitutional principles, the principles of respect for democracy, the rule of law and the protection of human rights at the international level. It is established that parliaments of most European states recourse to constant interaction which subsequently entails the establishment of powerful international organizations. Inter-parliamentary bodies are the unique forums of international cooperation, and it is these bodies that represent modern European parliamentarism. With a view to comparing the European interstate models of parliaments, the author marks out the main criteria which are the major characteristics of parliaments, in particular: the organization and structure of parliaments, the parliament's legislative functions, the parliament's financial powers, the mechanisms of parliamentary control, and the parliament's powers in foreign policy. The author proves that unicameral national parliaments, traditional for many European countries, have become the main model for interstate parliaments. At its core, the structure of international parliamentary institutions and the organization are borrowed from the classical national parliament. However, according to other criteria, there is a significant difference from national parliaments.

The purpose of the article is to define the paradigm of today's development and evolution of European parliamentarism.

The author ascertains that according to the classical parliament's legislative functions, interstate parliaments are significantly limited in their powers, and as regards the law-making functions – the interstate representative forms differ significantly from national parliaments, and only the Europarliament currently has the fairly broad but, certainly, limited terms of authority to adopt binding decisions. It is proved that while borrowing the principles of operation from classical national parliaments, the interstate representative bodies do not accumulate all of the powers in their pure form. They rather become a forum for disseminating the principles of democracy, the rule of law and non-discrimination, with the use of political levers. Among all of the parliamentary institutions in European organizations, only the Europarliament in the EU, in cooperation with national parliaments, plays a decisive role in the shaping and lobbying of the European integration processes.

One of the most distinctive trends in the development of European parliamentarism is the processes characterized by the growing role of national parliaments in the facilitation and efficient enhancement of the European integration processes, in cooperation with the European Parliament. At its present stage of development and evolution, European parliamentarism is able to significantly contribute to the dissemination and development of democracy on the global scale, with due regard for national characteristics and historical experience.

KEYWORDS: Parliamentarism; Council of Europe; European Union; European Parliament; Parliamentary Assembly of the Council of Europe.